

A.GERGELY ANDRÁS

Szív Ernő, mikor még/már Darvasi

Teremtés, pusztaság, esendőség. Kedv, rosszkedv, düh vagy lehangoltság, álmokképeség vagy bosszú. Ezek lehetnének egy szívbeli univerzum-formálás alkotói késztetéseihez érzelmi mögötteseik. No meg a belátások, a viharok, a csótány, kazamata, combhajlatok, esélyegyenlőség és naptej-adag... Kinek mi és miért. De meg hát ki s mikor kész gondolni ilyes helyzeteket, kreatív momentumokat, fantázia-kreálta függőségeket, az egész lét szidalomra és bámulatra érdemes mibenlétét...?

1 Szív Ernő: A világ dolgai. In *A vonal alatt*.

Délmagyarországi Könyv- és Lapkiadó Kft., Szeged, 1994., 188 oldal.

„Ezekre gondolt Szív Ernő egy szürke decemberi napon. Mikulás után. Állt a redakció emeleti ablakában, bámulta a szürke vizet, míg nem váratlanul felragyogott a nap. De csak egy pillanatra. Szív Ernő ekkor arra gondolt, vajon őt, a hírlapírót miféle állapotban, a kedvnek milyen árnyalatában találta ki az Isten. Dühös volt? Vagy inkább konok? Érzelgős? Cinikus? Szív Ernő nem tudott mit mondani. Csak azt tudta, hogy a világ bármely dolgát meg tudná szokni. A háborús készültséget is megszokná, a zárt osztályt is megszokná, de még a többnejűséget is megszokná valahogy. És a világon mégis van egy dolog, amit ő, Szív Ernő képtelen megszokni. A világnak ez az egyetlen dolga, amiből tényleg csak egy volt. Szív Ernő névre hallgatott, hírlapírásból élt, és ebben a pillanatban rágyújtott egy újabb cigaretára”.¹

Akár eldöntheted, hogy ma éppen tárcát, kroit, bölcslelettudományt, művészeti irodalmat, regényt vagy verseket, filmregényt, esetleg műszaki meg talajtani szakirodalmat olvasgatsz. Vagy írsz is. Ezekből, ezeken túl, vagy ezekről. S ha szerencsésen alakul a tónus, akár évekig, akár egyetlen esszécskén belül. A tárca, mint szabadabb rabság, előbbre tolakszik a gyorsaságban, de kihívó partnere az esszének, lemészárolója a krokinak, derűs nagybácsija a jegyzetnek vagy olvasói levél-válasznak. Bontható elemeire, tehető folytatásossá, hallható vagy fölolvasható előadáson, megjelenhet gyűjteményesben is, tárgyias mivoltában akár kisregény képzetét vagy novella illuzorikus méltóságát is magára öltheti.

Még izgalmasabb, ha e megértés és „ráérezés” éppenséggel egyazon művön belül jön létre, s egyszerre kelt jelenlét-hatást meg távolságot, közömbös rálátást és bevontságot, kínál mesés tartalmat és szociodramát a szöveg csalafinta anyaga és összefüggésrendje. E szempontból a nagyregény más folyam, más tengere az érzületeknek, a

tanulmány is szikárabb spektrumú, mint a teljes, monografikus tudományelméleti áttekintés, s a sorsok, létek, emberi történések interferenciái is hullámzón lehetnek jelen közvetlen partnerségekben, érintésekben, emberi áthatásokban vagy elhallgatásokban egy pár oldalas helyzetképben, mint a regényfolyamok óceánjának egy kisebb kikötőjében.

Darvasi László istenhazacsaládos novellái² épp ilyen áthallásos, elhallgatásos tájakra csábítanak minket: arra az érzékletes és válaszdó magyar vidékre, ahol a múltunk sarjadzik, a jelenünk teljesedik, vagy épp a lehetetlenségek masszív rendszere áll utunkba a falusi utca zárt kertjei között láthatatlanul is. Sokaknak épp ez a hely, ahol gyerekkorukat, egykorukat, tavalyukat vagy lehetőségeiket hagyták, nem ritkán apáikat vagy testvéreiket, betegedő anyáikat vagy a túlélő kényszerek világát felejtették. Mocskos vagy snassz kiskocsmák, álkomák és kényszer-barátságok, meg helyi hitek és sompolygások tömege fogadja (be és csukja ki) a látogatót, a visszatérőt, a rejtélykeresőt, hogy mintegy föllelje/kitalálja/megtalálja a „majdnem-megvolt” boltos lányokat és pincérnőket, a buszvezetőt, a szövetkezeti programszervezőt, a boldogtalan nagynénit, vagy a rekettyésben, libatop-mezőben fölajánlkozott kamaszlány-émléket, a folytonos látomásos képzeteket, a sörös és morgáshajlamos apákat, a szavassincs nagyapákat, a lecsóillatú vagy aranylöhúsleves-kedvű nagyikat, a savanyodó tanítólányt vagy az elhagyott söntéspultok hátországába látteleként lopódkodó raktári pettingeket. Saját világunk, mi országunk, mi családunk, mi istenünk és szentségtelen létmódunk térénuma mindez, ami a címbeli szentháromságba cseles-kereszténydemokratásan beleszorult. Úgy szorult bele, ahogy a pöfeteg termékbe mutatók koszlott éttermi abrosza keretezi a kocsmái feelinget, ahogyan e láttelelet-novellák az apák durvaságait és anyák viselés-kényszereit fölmázolják a látnivalók közé, s ahogy olvasóként legott ráismerünk a családi légkör tompa istentelenségére, a haza családi közhelyére, a közhely hazai családjára, meg a csalásra is, mely tónust ad a mi országaink álközösségiségének.

Szinte mindegyik írásban a valóság-elemek és álmok, tájékozódási terek és miliók, kapcsolathányok és megértés-tévedések alkotják a rendező modellt: Darvasi a kapcsolati tér antropológiáját fogalmazza meg, történeteiben és impresszióiban, látomásos képzeleti játszmáiban valami megváltozott entitás szikár és pontos látteleleit olvashatjuk, nehezen feledhető félmondatok sejtetnek életnyi tragédiákat. Aligha marad érdemi kétség: kicsit mindannyian szereplői, elszenvedői, részesei vagyunk a törtétiáknak, emlékezetet és érzelmeket megcsaló-megsarcoló életformáknak, be- és kiteljesületlen életeknek, elhazudott vagy áthamiskodott közérzeteknek, álmodott értékeinknek és értékelhető impresszióinknak, anyaképeknek, apa-vízióknak. Keresünk bennük valamit, a Szerző oldalán, az Ő tolla hegyén vagy képernyőjén, ami egykor lehattünk vagy voltunk, amiben hit-

tünk vagy amit reméltünk, s amiben csatlakoztunk vagy amiként családasodtunk. Darvasi kérdező képletei, személyes közfájdalmai, megértésre orientált összefüggés-képei olyan elemelt valóságokról szólnak, (vagy ahogyan Ő fogalmazza: novellaságra vágyó tárcákról van itt szó), melyekből rejtett hangokként minduntalan kihallani a megválaszolatlanságokat, a válaszhiányokat, a hiányválaszokat, elhallgatott lényegeket, befejezetlen mondatokat és áthidalhatatlan távolságokat. Személyes, élményközeli írói hitelességbe kereteződik mindez, s szinte a fájdalmas sajnálat öleli végestelen végig a tértelesség és üresség történéseit. Korántsem ismeretlen írói eszköztár ez, s még kevésbé gyanakodhatunk tudománytalan mivoltára: megannyi szociokulturális térelmélet szerint a frusztrált egyén „szaga” is más, az emberek közötti távolság pedig sörtől és hagymától függetlenül is interaktív mezőt formál, melyben a felismerési, a menekülési, a kritikus vagy társasági távolság mindenkor leplez valamely személyes viszonyt és adaptivitást is, ami valamiképpen az anatómiai és viselkedési sajátosságokon túl már az egyes kultúrák, kulturális miliók egyik legfontosabb különbségének jegyeit hordozza. A társadalmi terekben meglévő, rögzült vagy részben kötött szerkezetű tér (pszichiáterek szerint) az emberi viselkedés összefüggéseit, a partnerek közötti távolságokban meglévő védekezést, behatolást, bekebelezést vagy eltávolítást is rejti. S ahogyan Darvasi társas tereiben, kocsmáiban vagy kertjeiben, társas hálóiban és családi világaiban ezek megjelennek, az teljességgel visszaigazolja a formált szó hitelességével is a szociofugális terek, az egymástól és Másoktól folyton távot tartó térhatárok intim létét, a kötött és jelentésszerű térelemek (közlekedési eszközök, mezővégi utak, kerti vagy telepi mozgásterek, lakáson belüli térhasználati módok, privát életszférák egységeiként rögzült) közösbe terelő, vagy épp elkülönítő működésmódját. Miképp egy kávéházi történet vagy vendéglői esemény még nem lenne egyértelműen szociopetális, egybeterelő vagy közösségképző hatású, azt szinte leíró flegmával ábrázolja úgy, ahogyan a várakozás ellenére egy vendéglő asztalkái nem összehozzák, hanem épp utálatközösségbe szervezik a szereplők élménykészletét.

Miként a libatop, mint a disznóparéjfélék családjába tartozó növényfaj, a magyarországi kertek, szántóföldek egyik leggyakoribb gyomnövénye részint megejtő módon idegen elem itt, úgy a Haza és Csal(ád) eszmeképzete is riasztó ridegségbe burkolózik. Darvasi félelmesen ért hozzá, hogy mosolytalan vádasként leigázó minősítések nélkül, sőt: olykor kimondott-kinyomtatott szavak nélkül is totálisan sugallja, amit kimondani már nem is érdemes egy-egy kapcsolat tartalmáról, élményképéről vagy folyamatáról. Szinte csak kihallani, megérezni, sejteni lehet a novellák összerendeződési pontjait, a fiúk apa-képének kudarcait, az apák méltatlan fiú-kapcsolatait, a nemegyszer fájdalmasan üres vagy kihaltan közvetett viszonyrendet, vagy végső soron a saját írói énje szüleihez fűződő viszonyát is. Részkérdés csupán, de mindenképp másik kérdés (miképpen Darvasi

3 http://konyves.blog.hu/2015/10/11/darvasi_laszlo_no_vellaskotetet_meg_mindig_nehezebb_irni_mint_cimet

is csak az alkotás folyamatában jön rá gyakorta, hogy sokszor és természetes folyamatban „egy hang megszólal, és az létrehoz egy többé-kevésbé egy dramaturgiai madzagra felhúzható szöveget”), hogy esetenként nem is gyakorol kontrollt afölött, ami születik, „csak azt, hogy van”, már a mű írja tovább önmagát is, és nem akar ÉS-tárcává lenni, hanem épp novellává próbál formálódni. Mint a kötetbe-mutatón elhangzott: „Előfordul, hogy a mindennapi villanásokból tárca lesz, de ha valami novella akar lenni, akkor az előbb-utóbb az is lesz. A tárca ugyanis Darvasi szerint folyamatosan visszakiabál, hogy ’novella szeretnék lenni!’, mire az író egy idő után belenyugszik: „jó, akkor legyen novella”.³ Ennek pedig már a terjedelem, a belső ívek, a köztes áthallások, a szereplők kvázi-azonossága vagy hangnemi rímei is alárendelődnek, a személyesség pedig részvétlen bekúszik magába az üzenetbe... A kötet mintegy harminc írása, ha egyetlen vagy kevés szálon is, de mindenképp összefügg, az talán épp ez a csal.-személyesség, a csalódottság és családfosztottság, a csalárdságok rokonsági rendje, a megcsalások és csalhatatlan reménytelenségek szociofugális pókhálója. Kiszabadulni sem lehet belőle, de meg nem is érdemes, mert odakint sem szűkösebb a társas önértet reménytelenségi mutatója, benne maradni meg végképp vaklét. Valahol a városba szökött reménytelenség és a faluba visszalátogató, elszánt vagy elszenvedett marginalizáltság ül végig az írásokban, melyek révén Darvasi a mai magyar deprivációk és depressziók egyik legmarkánsabb megjelenítője. Párban-harmóniában GreCsó Krisztián, Szilasi László, Závada Pál falu-tanya-kisvárosképeivel, a közösséghiányosra sikeredő társadalomvizsgálatok tapasztalataival, a kortárs jelen- és jövőképek alulhangoltságával és szplínjével, magába zárt melankóliájával.

Rang ez, vagy dicsőség, alkotói alaptónus vagy korhú élményalakzat... – ki dönthetné el...? Az olvasó, a recenzió is inkább csak maga-magában... Vagy istenben, hazában, csal.-ban. De hogy e döntéshez súlyos szükségünk van Darvasi tükrére, az utóbbi pár évben föltolult novelláira és írói hangjára, az immár bizonyos. Ha másra olykor nem is, a kötetcímlap villódzó vörössárgáinak és sötétlő fénytelenségeinek leíró harmóniái okán szerfözlött.

Szív persze tovább ír/él

Talán csak folytatás. Vagy újabb négyezer-valahány tárca tartóhelye. Ír, ha él, s él, mert ír. Írásképesen, életképesen, képtelen gazdagsággal ajándékozva. Szíves szóval, szótlan képpel, sejdítéssel és monomagánnyal. Mint aki tündöklést ivott, fölháborodik-tehát-van, s megértő, mert főállásban is ezt ragozza. Tárcá-ír, ha írásának ellenségei, kötetének olvasói, kiadóinak élveteg vállalása módot ad rá.

Szív Ernő ismét megnyitotta tárcáját. Mint egy regényfejezet homlokzatán, egy drámai jelenetben, filmi közelképben, betűre betű őszinteségben. *Az irodalom ellenségei* persze nemcsak barátai és fenntartói ugyanakkor, hanem hívei, kiszolgáltatottjai, hódolói, megerősítői, misziót adói is.⁴ Úgy ellenségei, hogy megölelik, megsimogatják, elandalítják, sandán kritizálják, süketen irigylik, bávatagon elemzik egyúttal. Képtelenül képes mindenki mindenre, ha a sikerről, dicsről, írói erényről vagy épp kiszolgáltatottságról mesélhet – és Darvasi-Szív Ernő annyi képet, ikonikus szituációt, lelkesült irányt, fenekedett csinosságot, cuki kacsintást és bornírt testcselt fényképez egybe-folyamatba, hogy ennyi kép nincs is. Amúgy is kérdés, van-e bárhol-bárkinek belső szemhatára a látnivalók befogadásában, s hány mega-giga kilométernyi életkép kell elevenül lakozzon az író szeme mögött, hogy háromfélszáz oldalon sokszor négyezer-valahányszáz kattintást regisztrálhasson, de Szívnek egy nagyvárosi operatőri oszkárdíjra érdemes mennyiségben ücsörög minden tárcájában az életvilág. Csak üldögél, vaskos fotel, megkopott fejtámasz, rongyosra könyökölt karfa, s lát, lát, figyel, nézdegél a hidegre fagyott vidéki világban, a világvárosi szerkesztőségben, a képzeletvárosi magányban, a madarak röpte fölött, a léthatárok belső kolonádjai alatt, a zöldséges kérdő szigorától fenyegetve. Ködben, sejdítésben, ölelésben és szomorban, mint egy Kosztolányi vagy Szomor Dezső, egyúttal abban a késő-polgári békétlenségben, melyet elhagyni akkor is képtelenség, ha az ember a főutcán szervuszozik sejlő szombat délutánon, belakja a kiskocsmák odörjtét, vagy órákig szalomozik könyvespolca előtt.

4 Szív Ernő (alias Darvasi László): *Az irodalom ellenségei*. Magvető, Budapest, 2017., 352 oldal

Szív Ernő elhoz és elvitat, ágáll és elköteleződik, szeret-nemszeret, lét-nemlét. Az irodalom mindenkori ellenségei – no, nem, semmiképp sem az ostobákok, a bértollúak, a szókupecsek. Ellensége itt mindenki mindenkinek. A sánta könyvtáros, a vásárló, az olvasó, a kritikus, a szomszéd költő, a főszerkesztő, a rivális pályatárs, a lassú kiadó, a rajongó népművelő, s maga-maga az író is. Támogató ellenség, referencia-valóság, virtuális közösség mindez, szemben az írás magányával, a papír gyűlölködő pillantásával, a tehetség másnaposságával, a buta cikkek sikerével és a zseniálisak cafrangolódásával. Talán csak maga az irodalom ellensége az irodalomnak, s már ez is komplex rendszer lenne! A heti penzum közvetlenül ellenség, a tárcaműfaj rosszakaratú, az olvasó érzékenységgyanús, a magyar író snassz, az irodalmi est néptelenül egyszemélyes siker, a tárca jobban teljesít – de mihez hasonlítva? A haza legrosszabb írója is ellenség, az öregedés is, a fiatalodás kontrasztja, a szótár keménysége, a szerkesztő cselvetései, a már elírt témák, a fülszöveg autonómiája, az antikvárium jelenlét és hiány, a buta író, a buta olvasó, a tudatlan tudás, a tudálékos tudás, a nemet mondani (nem)tudás, a tartalék cikk, a bugyuta cikk, a perc és az óra, az idő és a képtelen álmok, a meleg, a szél, a madarak kihívásai, a szoknyák lebbenése. S végső soron persze a kórházi ágy, az ápolónő szabadideje, a csípőbőse, a

purgáló ketyerék, a pre-siralomvölgyi állapot, a víziók sziklái és tavacskái. Mindezt azonban már tárcánál cizelláltabb, már novellává kérekedő, a túlélés szenzációját kibeszélő befejezésben. S persze az ellenségnyelvi birkózásban, a megértés képtelen kalandjában, a házfalon az író túlélését ünneplő ortográfiai gesztusban tetézve is.

„Akkoriban nem ezt a nyelvet használták. Akkoriban nem ilyen szavakon szóltak, lassabb, hűségesebb és pontatlanabb mondatokra bízták a világot. Tudták jól, hogy egy mondat akkor ér igazán valamit, ha eltakar még többi számtalan egyéb mondatot, lusta, féltékeny, sántító vagy heves természetű mondatokat, élő és halott, csöndes és ordító mondatot, mert a jelentés olyan, mint a társasági élet, a jelentés, akarjuk, nem akarjuk, egy ágas-bogas család, de a mi családjunk, és csak így lehet jó és érvényes szavakból épített világunk, miközben a manapság használatos mondatok mögött pusztaság, műveletlen vidék terül, és csak a becsvágy, csak a hirtelenség, csak az akarat mámorea élte. Az efféle mondat olyan, mint a színpadi díszlet, ami előtt ugyan lehet szépeket játszani, de lakni már nem lehet benne...” (256-257. oldal).

A lakatlan tárca, melyben a szél mint gazdáját vesztett lélegzet fújdogál, lakót keres. S ha nem kerül, akkor kivár. Belaknak körülötte más világokat, más színpadokat és fotelokat, sufnikat és mauzóleumokat, de ő csak vár, arra a méltóra vár, aki úgy írja meg, úgy képezi le, s úgy képzei el, ahogyan azt ajándékba vinni is méltó lehetne. Szív Ernő szívesen ír, aprólékosan korrigál, derűsen elégedett és iratszaggalóan kritikus is. Szívvel ír, szinte selyembe mártott tollal, szeretetbe áztatott igényességgel, a szétszórtság minden látszatát fenntartani méltó görcsösséggel. S mindegyiket újragondolva, átírva, átértékelve is... Tudja: tárcája „a hazát visszaveszi, mint az üveg-golyót”. De éppen mert ábrázolatai felelősek és kivagyiak, e nélkül a testiség és közelség nélkül méltatlanságra ítélték is.

„Bocsáss meg, nép, népem. Te nagy vagy, és nem vagy sem haragtartó, sem kicsinyes, sem gyűlölködő, téged meglopni, becsapni már nem lehet. Tárcámban, kisszínesemben legalábbis. Népem, te emelkedsz, és teveled emelkedem én is, mert ugye az nem helyes, ha én nem, te meg igen. Hazám, együtt emelkedünk, és ez nem létrázás, nem liftezés, de minimum léghajózás.

És együtt ballagunk a béke nemzeti El Caminóján is. És tovább. Tárcám tartja a ritmust. Tehát. Jobban írok, gondolataim mélyebbek, igazabbak, őszintébbek, merészebbek, termékenyebbek, ez a napnál világosabb. Most már csak az olvasónak kellene észrevennie. De sürgősen”. (86–87. oldal)

Itt most „a vonal alatt” nemcsak kritikus riport, másik írókkal játszott angyali üdvözlet, őszi délelőtt, tárcahonorárium, álomgyűjtemény és karácsonyi ajándék kockázata lapozható, hanem Szív Ernő olykori

öntitkosítása, rejtekező küldetése, olvasói rangja és életkritikai riportásai kapnak élfényet, majdan „a világ dolgai” fölötti elmerengés tündöklő tüneményei, a röppenések útvonalainak önironikus meghatározásai és fázisai, a tervezhetetlen ész mûgondjai, a „legionella füzet” történései is rákenõdnek a szöveg vásznára.

„...minden elmegy, mindenki elmarad, elhagyatnak mindenek, hogy egy ilyen utolsó, reményvesztett erőfeszítést, meghalsz vagy megmaradsz, ennyire magában, ennyire egyedül kell megtennie, véghezvinnie, lejátszania az embernek.

És hát az a szó, hogy szenzáció.

És tényleg! Haldokló küld gratulációt a haldoklónak, pontosabban õ már meg is halt kicsit, ez a szó: szenzáció, köszönöm szépen. Kedves haldokló ismerõsöm, embertársam, kérem, fogadja õszinte elismerésemet, fõhajtásomat és elragadtatásomat, hogy a haldoklás megjelenítésével és értelmezésével kapcsolatban, hogy így mondjam, ennyire a dolog lényegére tapintott. Szenzáció! Micsoda szenzáció! (...)
Egy jó kis társ lehet neked az ég is, és panama. Nem, nincs ilyen kék sem. Én a földrõl se feledkeznék meg, amin heverek, de végül is mindegy. A sapkás költõ vak madara, simogatás elõtt, és utána? Nincs nagyság, kicsinység, jó és rossz, nincsen semmi sem. Nincsenek távlatok, melyek bárminemû alázathoz, kegyelemhez, megrendüléshez vezetnének, vakkézen fogva akár. Gyere csak, gyermek, ez itt a katarzis. Nagy, messzelátó fény, egyebek. Énnekem csak a pergõ só van, és a rettenetes hiába, az újra csak hiába lendülõ lábam” (315. oldal).

És tényleg! És túlélte. És ír, és Szív Ernõ, s már lassan ellenségeibõl is mind csak barátok lesznek, akik másképp ellenzékek. De már egykutyta. A tárcsa, a novella, a szenzáció és a szíves lét új dimenziók fölött keres eligazodást, más világokba invitál, mint „a vonal alatt” bármi, ami eddig éltetett. „Olyan szép volt, hogy igaz se volt. Pedig az volt. Minden nap csoda, és minden nap az élet ajándéka lett. És miért részesült ebbõl az áldásból a ház? Végül is csak egy tábla miatt. És ez a tábla arról szólt, hogy a házban lakó író él. É! Fantasztikus!”

S jó nekünk, hogy a tábla ünneplõen igazat tanúsít, s hogy lett ez a kötet. Valamiképp színtelenebb, savanykásan reménytelenebb lenne a világ, ha nem lennének az irodalomnak pártoló ellenségei és ellenzõ pártolói. Szív Ernõ errõl gyõz meg, nem elõször, s nem is végleg. Talán csak azért, hogy a következõ tárcát máris képtelenné tehesse, tovább írhasssa, sõt tovább élhesse. Fantasztikus!